

Anna Kontula vas ym.

Keskustelualoite kansallisesta päihdepolitiikasta

Eduskunnan puhemiehelle

Päihteet ovat merkittävä yhteiskunnallinen ilmiö. Niillä on näkyvä rooli suomalaisessa kulttuurissa romaanikirjallisuudesta sketsisarjoihin, ja ne ovat osa monia juhlatilaisuuksia. Toisaalta yhtä lailla tuttua on suomalaisille päihteiden varjopuoli: Alkoholin ongelmakäyttäjiä on Suomessa arviointikriteeristä riippuen 300 000—500 000, ja huumeiden ongelmista kärsiviäkin on jo kymmeniätuhansia. Päihdeongelmista kärsivien joukkoa kasvattavat edelleen paitsi heidän läheisensä myös muut kansalaiset, joihin päihteistä johtuvat ongelmat vaikuttavat tavalla tai toisella.

Päihteissä on kyse myös taloudesta. Pelkästään alkoholiteollisuuden ja -tukkukaupan palveluksessa työskentelee Suomessa 6 000—7 000 ihmistä, ja anniskeluravintoloissa on yhteensä kymmeniätuhansia työntekijöitä. Laillisten päihteiden verotuotot ovat huomattavat. Toisaalta päihteet vaikuttavat työyhteisöihin mm. poissaolojen kautta ja ovat yksi työikäisten ihmisten merkittävimmistä kuolinsyistä ja useimmiten mukana syrjäytymisprosesseissa. Alkoholin arvioidaan aiheuttavan Suomessa lähes miljardin ja huumeiden neljännesmiljardin kustannukset vuosittain. Julkista sektoria työllistää päihteisiin liittyvän säätelyn valvonta (poliisi, lupaviranomaiset) sekä päihteidenkäytöstä seuraavat palvelutarpeet (sosiaalipalvelut, terveydenhuolto, vankeinhoitolaitos, kymmenien kansalaisjärjestöjen rahoitus).

Viime vuosikymmeninä suomalainen päihdepolitiikka on ollut pitkälti alkoholipolitiikkaa. Taustalla on alkoholiin kehitetty kokonaiskulutusmalli, jonka mukaan väestön juomisen lisääntymisen kasvattaa myös juomisesta aiheutuvia ongelmia. Tällä on perusteltu korkeaa alkoholiveroa ja saatavuuden rajoittamista, mikä on ajoittain aiheuttanut hankausta elinkeinoelämän taloudellisten intressien kanssa. Huumausainepolitiikka on perustunut täyskriminalisointiin sekä ajoittaisiin hoito-ohjeistusten tarkennuksiin. Ei-lääkinnällistä lääkkeitä käyttöä tai yli- ja alilääkitsemistä on tarkasteltu lähinnä kysymyksenä lääkäreiden riittävästä tuesta ja neuvonnasta.

Kun päihdepolitiikan kehikko on ollut vakaa ja nauttinut laajaa hyväksyntää, on keskustelua viime vuosikymmeninä käyty lähinnä sen hienosäädöstä: saako olutta myydä baarista mukaan tai happy hour -alennusta mainostaa ravintolan ulkopuolella, millaisin ehdoin opiaattipohjaisia kipulääkkeitä tulisi myöntää, tarvitaanko pistohuoneita tai pitäisikö kannabis dekriminalisoida? Yhteistä näille keskusteluille on, että areenalle mahtuu vain yksi päihde kerrallaan, vaikka todellisuudessa päihteitä käytetään sekaisin ja päihteet kiinnittyvät samanaikaisesti moniin rakenteisiin ja kehityskulkuihin.

Monet tunnetut päihteiden aiheuttamat ongelmat odottavat edelleen ratkaisuja. Merkittävä osa rikollisuudesta, järjestyshäiriöistä, mielenterveysongelmista, onnettomuuksista ja lastensuojelutar-

Keskustelualoite KA 2/2020 vp

peista on kytköksissä päihteisiin. Silti arviolta vain joka kolmas hoitoa tarvitseva päihderiippuvainen sellaista saa. Ongelmakäyttöön liittyvän stigman vuoksi on ryhmä erityisen altis myös muille oikeudenloukkauksille, eikä 1980-luvulla säädetty päihdehuoltolaki kykene tarjoamaan 2000-luvun standardeja vastaavaa oikeusperustaa.

Samaan aikaan kun vanhat pulmat odottavat edelleen ratkaisijaansa, useat muutokset toimintaympäristössä haastavat tarkastelemaan myös suurten päihdepoliittisten linjojen päivytystarvetta:

1. Suomalainen käyttäjäprofiili on muuttumassa. Vaikka alkoholin käyttö on pysynyt melkoisen vakaana, huumausaineita kokeilleiden määrä on 2000-luvulla kaksinkertaistunut ja käyttäjienkin määrä kasvanut merkittävästi. Käyttö on lisääntynyt jatkuvasti ja useissa eri aineissa, vaikka kannabiksen kohdalla kasvu onkin ollut erityisen voimakasta. Aktiivisimmaksi käyttäjäryhmäksi ovat nousseet 25—34-vuotiaat nuoret aikuiset, joista lähes puolet (45 %) on kokeillut tai käyttänyt jotain laitonta huumausainetta ainakin joskus elämässään.
2. Myös päihdemarkkinat elävät. Perinteinen huumerikollisuus toimii aikaisempaa järjestäytyneemmin, ja digitalisaatio on tuottanut uusia kaupan muotoja (esim. sosiaalinen media ja Tor-verkko). Tällä on vaikutusta myös käyttäjäkontrollin rooliin huumerikostorjunnassa, kun käyttäjällä ei nettikaupassa välttämättä ole mitään tarkempaa tietoa kauppiasta.
3. Selkeä trendi on myös lääkkeiden ja huumeiden sekä näiden laillisten ja laittomien markkinoiden limittyminen. Alkujaan reseptillä myönnettyjä lääkkeitä liikkuu katu-kaupassa paljon ja niiden hintataso on verraten alhainen. Arviolta 2 000—5 000 henkilöä käyttää Suomessa kannabista lääkinnällisiin tarkoituksiin, mutta vain 100—300:lla on siihen lääkärin ja Fimean lupa. Pohjois-Amerikan opioidikriisi on johtanut meilläkin viranomaistoimiin. Psykedeelien terapiakäytön tutkimus on laajenemassa.
4. Koska Suomi on osa globaaleja huumerakkinoita, kansallisen päihdepolitiikan tulisi seurata ja reagoida myös kansainväliseen kehitykseen. Viime vuosina eri puolilla maailmaa on julistettu "huumeiden vastainen sota" epäonnistuneeksi ja kevennetty päihteiden kriminalisointeja. Lähes kaikkialla aiheesta käydään keskustelua.

On selvää, että lähivuosina Suomessa keskustellaan päihteistä. Yhteiskunnan eri toimijat haastavat politiikan ottamaan kantaa ainakin käytön rikosoikeudelliseen sääntelyyn, huumaavia ominaisuuksia sisältävien aineiden lääkekäytön sääntelyyn, päihdehoidon saatavuuteen, ainetestaukseen, huumekeuolemien kasvutrendiin ja niin edelleen. Myös hallitus ilmoittaa ohjelmassaan mm. päivittävänsä päihteisiin liittyviä palveluja ja lainsäädäntöä sekä pyrkivänsä vähentämään alkoholin kokonaiskulutusta.

Suotavaa olisi, että tämä kaikki tapahtuisi osana päihdepoliittisen linjan yleistä hahmottelua ja että myös eduskunta ottaisi paikkansa tässä keskustelussa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta käy ajankohtaiskeskustelun kansallisen päihdepolitiikan suunnasta.

Keskustelualoite KA 2/2020 vp

Helsingissä 13.2.2020

Anna Kontula vas
Mai Kivelä vas
Veronika Honkasalo vas
Johannes Yrttiaho vas
Jussi Saramo vas
Pia Lohikoski vas
Katja Hänninen vas
Juho Kautto vas
Matti Semi vas
Jari Myllykoski vas
Paavo Arhinmäki vas